

BORBA Z ANGELOM

IZ CIKLA „VEČERI OB NILU“ — ANTON NOVAČAN

1.

*Sončne Libije peščena step, nepregledna, ti si svoboda,
ti moj večerni čas in zavetje, koder zamišljen poslušam
lajanje drobnih šakalov in krik roparskih ptičev pred mrakom.
Ali pa gledam v oblaku peska skupino belih velblodov,
pustinje urnih stražarjev v lovu za tihotapci hašiša,
manzula za sladostrastne zablode in drog za pozabljenje,
za sanje o vsem, česar ni, iz čarobne dežele sudanske.
Ti grički peska okrog so kakor rjave Slovenske gorice
na jesen, ko trs je obran in premolkne otožni klopotec.
Le tu je mir, rjavi mir, ki stoji in nikoli ne pade,
da zdi se, še tiste krivulje in črtaste v pesku sledove
sproti je risala, mimogrede, okorna tolsta tišina.
V vznožju puščave pa Nil, obrobljen z zelenjem palmovih gajev,
veže skrivnostno topo sedanjost s sivo davnino Egipta
v eno samo podobo brez časa pod večnim sončnim usmevom.
Zakaj, vse je le zdaj in dnevi minuli so dnevi bodoči
in mi, ki smo danes, bili smo že včeraj in bodemo jutri
dninarji lačni mi na polju Gospodovem, dninarji točni
za to našo žalost, dninarji mi, za to črno hrepenenje.*

*Ko se ogledam, sončni zaton zlati piramidam vrhove,
živo igranje mavričnih krogov nad nemo Sfingo pojema;
temna brazda je Nil, še temnejša, in že ni več temna brazda.
Mrak vojskovodja prihaja s krdeli senc in dan je omahnil
v borbi in zvezde, nebeško ljudstvo ugank, strmijo na zemljo.*

2.

*Nič kaj dostojnih želja navlake in nič kaj ubrana čustva
mi splašijo včasih srce, da se grozim in grudim pod sebe
od studa in samoprezira, ki sta mi v osnovi značaja.
Tedaj me, prijatelj, ne srečaj, usmiljeno se me izogni,
da ne bi v mojih očeh napačno bral, morebiti, kar nisem.
Mojih besed in šal in togote in mojih javnih postopkov,
kdor mi slikaš obraz, ne poudari kot moje bitne poteze.
Če se baham, nisem bahač, če te kaznujem, nisem razbojnik,
če domovini se klanjam, ne nameravam biti izdajnik,
in če prisegam ljubezen, dekle, verjemi, da te ne ljubim.*

*Tudi ne varam te ne, nikogar ne varam in nisem grešnik,
pa najsi se včasi zapletem še v mreže ničevih predsodkov
in zagrenim življenje čredi ošabnih in sitih fejakov.
Znajte, da tudi jaz vem, kje se nahajajo varne plitvine,
kje je lov bogat in se nudijo polne egiptovske sklede.
Vse to sem poskusil in — prebolel: Srce mi je zopet verno,
na posvetno ne veže se več, ne pozna zavisti, ne mržnje,
dviga se mirno, iznad vsega, po poti za belim sijajem.
Gospod je tod mimo šel... Ali ne veste? Pustite me dalje!
Jaz dninar Gospodov moram za njim brez vere in moledovanja,
črn v obraz pred ljudmi, a v srcu, le on ve popolnoma, kakšen.*

*Nocoj sem mu blizu, to vem, ter mu kot pes ležim pred nogami,
nocoj ga ne izpustim iz samote za vsa stvarstva njegova,
še za njega ne: On mora biti ali pa v meni postati!*

3.

*Nisem ne slep bogotaj in še manj gorečnik bogoiskatelj,
zoprni mi je vsak in tuj, ki tu pod krinko iskanja resnice
stresa ošabno peruti duha ob pojmu večne uganke.
Kup besedišča so modrijani, kup besedišča poetje,
kup besedišča blesteča svojat svetovne literature,
dokler mi s srčno krvjo nisi odtehtal besede, pisatelj.
Kaj ni Bog le dejanje, kaj ni on trpljenje — in verovanje
v večno stalnost njegovo, kaj ni to osnova našega bitja?
Kadar verujem, delam, in kadar v dejanju trpno občutim
del njegove radosti ob stvarstvu in žarek tvorne ljubezni,
vem, da ni brez božanstva srca kot ni brez srca materinstva.
Bog je krožeč elektron, v slehernem srcu jecljana resnica.
Zatorej, vi posmehljivci, znajte, da se vam giblje v podplatih,
kar ste vrgli iz src in vam je ošabne smetilo možgane.
Breme je Bog, toda ne tisti, ki branjevki gleda iz koša:
Kramarji z vero in vi, zeloti prazne zunanje oblike,
sami sebe slepite in vero lepote žejnega ljudstva,
saj niti ni pristno zlato, ki ga v zlatem teletu častite.
Breme je Bog; občuti ga žila v kamenu, listje na drevju,
a pridna čebela drhti, ko prvič ga v popju cvetlice okusi.*

*Utrinki zvezd, kot drobni krilatci, švigajo k meni v puštinjo,
ostanite pri meni nocoj, vi drobni krilatci spomini,
da vas po vrsti prebiram in ljubim, da se kesam in jokam —
širi se, širi puščinja, borbe in dvomov moja podoba.*

4.

*Bil sem še deček, ko sva z očetom orala njivo za ajdo,
on je stopal za plugom, jaz pa sem s šibo zaprego poganjal,
»hejs!« — in »čal!« — po potrebi, bile so moje vzpodbudne besede
in šla je zaprega lomastno po njivici gori in doli.
Kravi, ročna pšenična, odročna sivka brez enega roga,
s paro pred gobcem, vlekli sta brazdo strumno, bingljaje z vimenom.
Naš kužek pa, lajavt brez cilja in po brazdah pohajkovaje,
bil je pri delu to, kar je slab pisatelj v resnobi življenja.
Dan se je višal. Koča naša je ždela samotna v poljani,
revna, kot pri spovedi skrušena, svetu očitno kazaje
okenca, vrata, vegasto streho in sladko črto slemena.
S praga stopila je mati, visoka, skladna v liku in hoji,
in z roko nad čelom zaklicala, če smo kaj lačni in žejnt,
toda njen zvonki glas in njen lik sta bila nam slajša od hrane.
Ko smo sede zalivali s sadjevcem trdo skorjico kruha,
pride deček ubog, umazan, vse križem zaplate na hlačkah,
šop las iz klobuka, prikupen, z veselim porednim nasmehom.
Mislil sem, deček popotni zahoče košček kruha od mene,
žejen in lačen, romarček tak, gotovo od daleč prihaja.
A že je odmajal z glavo. — »Za ta kruh te zavidam!« — je rekel
in v svojo senco izginil za tren, potem pa senca njegova . . .*

*»To je Bog!« — sem zaklical in materi v roke bridko zajokal.
Oče je brundal, kužek lajal, kravi sta hrustali deteljo,
Bog pa je treskal nad nami, zavaljo kruha silno togoten. (Dalje.)*

DVORNI NOREC SVOJE DUŠE

TONE ŠIFRER

V hladnem novembrskem jutru smo stali v dolgi vrsti na dvorišču kasarne. Ponoči je pihal veter z obronkov gora nad kasarno in dobro shladil ozračje. Delali smo jutrnje vaje, malo se nam je ljubilo in narednik je kričal nad četo, da je bil že rdeč v obraz. Vse ga je dražilo; nemara je bil pozno v noč pri deklinah in zdaj je moral neprespan ponavljati stvari, ki smo jih že stokrat delali.

Pri kraju vrste je stal Jon Adrianescu. V zmečkanem, ohlapno prepasanem plašču je bil bolj podoben vreči krompirja kakor kdor koli. Ta plašč je jezil narednika že vso uro in ko se je Adrianescu nekajkrat napačno prestopil, je zbesnel. Planil je proti njemu, ga začel stresati za rame in vpil:

BORBA Z ANGELOM

IZ CIKLA „VEČERI OB NILU“ — ANTON NOVAČAN

5.

*Kje so nam bili dedje spočeti, v katerem sivem razdobju
naših gora in naših pokrajin ledene prazgodovine?
Kje jih je zibal jamski človek, na borbo privajal mladiče
in ščitil nejakе pred divjim Brodarjevim jamskim medvedom?
Kje so v tihem pragozdu jemali slovo od zarje večerne,
v noči hlepeli z očmi iz temin, čakaje zvezdo dobrotno,
dvigali zjutraj sonce v božanstvo, molili prvo molitev?
Čujte veselo pesem družin v kolibah na kolih nad barjem,
saj jim je lov obilen in varno se zdi čolnarjem domovje.
Že so postali željni lepote, častili mnoga božanstva,
ko jih preplašil je krik nočnih straž ob vdoru rimske kohorte.
Silo je storil zavojevač uplenjenim žlahtnim devicam
ter je presekana kri zdivjala gladko ustaljeno misel
prejšnjih rodov: Tako je stoletja rohnela rimska volčica,
krog sebe požrešno hlastaje, dokler ni brez slave utonil
rimskih legij predrzni korak v tolovajstvih spenjenih ljudstev.
Doline, reke, gore so tedaj vsesale naše glasove,
mi smo enotni samo po njih, po krvi, plemenu pa gmota
z ljudstvom nekdanjim stopljena in vedno z novim tujim dotokom.*

*Zato še nosimo v srcu nemir in v duši mračne strahove,
zato so prepiri med nami: Ta je živalnih Keltov potomec,
oni furlanski lizun ali ošaben tatarski nadutež.
Še so praznoglavi ostanki prelatov in tujih graščakov,
cigansko in turško iverje in morda — kak pankrt cesarski.*

6.

*Moj oče je moral pred mačeho zdoma med vaške prolete,
delal je dnino čez dan, ponoči v mlinu krvavo zaslužil,
prihajal zjutraj bled, od kašlja izčrpan in prašen od moke —
štel si grižljaje, da bi kruha ostalo številnim otrokom,
njivico kupil na dolg in nosil obresti v nemško šparkaso.
Pred kočo so nam se košatile stare bogate Trnovlje,
mimo nas so hodili strici in tete s pogledom, ki žali,
k nam je le redko kanil na prag prijazen dobroten sorodnik.
Oče je stiskal zobe in šel svojo pot v globokem molčanju,*

*v mraku zvečer pa molil goreče in svoje misli razklepal
v dolgem dvogovoru z mano o tem, kako je treba živeti,
da se prebiješ in da boš vreden Boga, ko pride na zemljo.
Tedaj bo konec gorja na svetu in vse skrivnosti vesoljstva
jasne tudi preprostim bolj kot so jasne dandanes učenim.
Moj Bog, moj Bog, kako bo lepo, ko z večnostjo stopiš s prestola
in prideš med nas siromake v neskončni svoji ljubezni,
ko ne bo več mere o času, nobene bojazni pred smrtjo,
v nobeni pravdi tvoje ime, v nobenem krivičnem računu.
Sklenjen bo krog naprej in nazaj, nikjer več strahotnega brezna,
telesnost človeku slast brez meja in mrtvi z nami v dotiku,
vstajenje mesa in selitev od zvezde do zvezde mogoča ...*

*Tako smo z očetom sanjarili v koči ob temnih večerih,
bile so besede okorne, toda misel ostra v globine,
srce pa pobožno vdano veličini lastne utvare.*

7.

*Težko opojnost tistih večerov z belimi grozami v mraku,
dvogovor skrivnostni z očetom ob slutnjah pošastnih prividov
hranim še v duši danes in še pričakujem, vedno nemiren,
da se uresniči med Bogom in detetom prva zaveza.
Toda takrat je luč materina pregnala sence iz kotov,
ko je prišla z večerjo in napolnila vso izbo z radostjo.
Ej, kako smo kot drobna mačeta k topli se tulili peči,
čitali bajke in pripovedke in tudi sveta berila
resno pretresali ter se smejali dobrim rimskim svetnikom,
če smo norost zasledili ali nerodnost v sveti mladosti.
Kakor dišeče kadilo se vil je nad nami čar pripovedke,
Robinzon na otoku je kozo redil, Alëš, brodolomec,
srečno morja preplul, trije bratje našli ogromne zaklade.
Včasih smo onemeli za hip in splašeni v okna strmeli.
Kaj ni zunaj zaškrtal korak, ni šinila mimo prikazen?
A že je oče kleče, zehajoč, začel večerno molitev,
in kakor stopinje v pesku za njim so tekli naši glasovi
vse dalje, vse više, kapljali v presledkih, potem pa zaspali.
Šumel je nad našimi glavicami le še angel Gospodov,
in ko smo se strahoma zdrznili, v svetem sijaju zatopil.*

*Zdaj ni nobene tople lučke, da bi mi svetila v mrakove,
tesen je Rim in tuj in mi le na zunaj še bedni katolik,*

*moja molitev, prepojena je z dvomi, samotna in pušta,
kakor ladja, ki so jo povlekli na kopno, polna črvine.*

8.

*Saj sem bil vedno svoj in možat, kot deček imel že dekleta,
drobni Minci na pesku sem dom postavil na trdnih podvalih,
kozolec in skedenj in klet in še hleve za čile konjiče,
ki sem jih sam umetno rezljal iz rjave borove skorje.
Dolгих njiv in livad in temnih gozdov sem nameril dekletu,
vinograd okopal in cesto speljal do visokega griča,
kjer sem pozidal ji božji hram z zvonikom iz belega kamna,
da bi se v cerkev vozila na praznik lepa ljubica moja.
Vse to je vzela in me hvalila z grulečim grlenim glaskom,
poželela še svatovski mlaj in sama opletala vence —
toda nenadoma vstala in moje lepe sanje na pesku
v nič poteptala in jezno strla z nogó rjave konjiče.
Užaljeno sem molčal kakor sem videl molčati očeta,
kadar je žensko togoto krotil s počasnim trdim pogledom.
Tedaj je hotela v gozd jagod nabirat in šla sva čez polje
in srečala tujega pesa, ki naju je besno oblajal.
Skrila se je za mene in kosmatincu metala kamenje,
meni pa se je smejala poredno, češ da sem jaz strahopeten.
Kar sem rdečih jagod nabral, vse sladke je Minca požrla
in mi potem na rokah udobno kakor na vzglavju usnula ...*

*Grenka Minca ... ej, grenke so v našem življenju vse človekulje,
ko si najvišje ji dal, ne čakaj in hitro beži v samoto,
da ti ne stisne duše kot slak, plezajoč bohotno po trsu,
namišljena, samo v oblakih lebdeča, dveh src harmonija. (Dalje.)*

DVORNI NOREC SVOJE DUŠE

TONE ŠIFRER

Nekako januarja mesca je pravil, da je dobil prvi glas o Vanni Dumi. Pisala mu je, da ga še ljubi in naj mnogo misli nanjo. Doslej bržkone ni bil dovolj prepričan, ali ima kakšen smisel, če je vse dneve, na vseh marših in vajah, z mislimi pri njej. Zdaj mu je dala vzpodbudo in brez dvoma ni bila samo šala, ko ga je Matejko vprašal, kadar koli se je zagledal kam v daljavo:

»Prizadevni vojak, Jon Adrianescu, na kaj misliš?«

Postavil se je v pozor, pozdravil bolj strumno kakor je sicer pozdravljaj predstojnike in rekel: »Mislim na gospodično Vanno Dumo!«